

розмірами підприємствами. Так, дрібні товарні с/г товаровиробники мають обмежений доступ до значної частини фінансових ресурсів, у тому числі й традиційного банківського кредитування. Для нарощування потенціалу в фінансовій сфері держава повинна активно втручатися в цей процес і надавати субсидії, а також дешеві кредити аграріям через державні банки.

Список використаних джерел

1. Маслак О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств / О. Маслак // Пропозиція. – URL: <http://propozitsiya.com/ua/finansove-zabezpechennya-silskogospodarskih-pidpriemstv>.
1. Остапенко А.С. Фінансове забезпечення підприємств аграрної сфери в сучасних економічних умовах / А. С. Остапенко, Т.М. Головченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2011. – Випуск 3. – Том 1. – С. 197-203.
1. Куць Т.В. Фінансове забезпечення розвитку сільського господарства України / Т.В. Куць // Молодий вчений. – 2014. – № 11 (14). – С. 60-62.
1. Стан фінансування АПК // Міністерство аграрної політики України [Електронний ресурс]. – URL: <http://minagro.gov.ua/node/23516>.
1. Аграрні гроші: вдалий старт вливання [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.lisportal.org.ua/79487/>
1. Маслак Н. Банки та АПК України: співпраця триває [Електронний ресурс] / Н. Маслак, О. Маслак. – URL: <http://propozitsiya.com/ua/banki-ta-apk-ukrayini-spivprasya-trivaie>.

Синчак Віктор

*д. е. н., професор, завкафедрою менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права,
м. Хмельницький, Україна*

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ВІД ФІКСОВАНОГО СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКОГО ДО ЄДИНОГО ПОДАТКУ

Непряма державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників через податкові преференції та податкові пільги, належить до найактуальніших питань аграрної та податкової по-

літик, на реалізацію яких безпосередньо впливають як ендогенні, так і екзогенні чинники. За відчутності їхнього впливу гострими стають і дискусії, що розгортаються навколо теми оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Останнє особливо добре спостерігається тоді, коли суб'єкти господарювання галузі доходять до критичної точки податкоспроможності та не у змозі розрахуватись із податковими боргами.

Щось подібне доводилось спостерігати у першій і другій половині 90-х років минулого століття, коли сільськогосподарські підприємства, перебуваючи на шляху реформування, постійно відчували збільшення податкового тягаря за рахунок введення для них нових податків і зборів без урахування особливостей їхньої діяльності, авансування капіталу у виробництво тощо. У результаті такої недалекоглядної податкової політики у сільському господарстві значно погіршувались розрахунки з бюджетом, оскільки із стовідсоткових нарахованих сум платежів сплачувалось лише 37 %.

Звісно, що така ситуація потребувала радикальних змін у системі оподаткування сільського господарства, як і у цілому в податковій системі держави. Підтвердженням запобіжних дій з боку державної влади ставали укази, які видавались Президентом України, а на їх підставі, відповідно до перехідних положень Конституції, Верховна Рада України приймала закони, що змінювали на краще умови в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників, а також суб'єктів малого підприємництва.

Результатом такої нормотворчої діяльності стало те, що у податковій системі країни з 1999 року для зазначених категорій платників податків впроваджувались фіксований сільськогосподарський і єдиний податок (далі – ФСП і ЄП відповідно), які значно зменшували податкове навантаження на сільськогосподарських товаровиробників і суб'єктів малого підприємництва. Так, за нашими підрахунками, при переході сільськогосподарських підприємств Кам'янець-Подільського району із загальної системи оподаткування на сплату ФСП, коефіцієнт перевищення податків 1997 року над останнім у 1999 році склав 4,1, а в окремих господарствах цього ж району – 37,2.

Слід зауважити, що в кінці 90-х і на початку 2000-х років такі нововведення сприймалися як тимчасовий захід, хоча і достатньо практичний з боку держави. Більше того, у публікаціях на податкову тематику у той час, окремі автори скептично поставились до ФСП, посиляючись на його методологічну недосконалість, інші наголошували на тимчасовому функціонуванні тощо.

Подібних критичних зауважень не був позбавлений і ЄП, який була спроба навіть відмінити для окремих категорій платників, на початку введення Податкового кодексу (далі – ПК України), що викликало лише збурення серед підприємців. Натомість, на практиці підтвердилось, що до зменшення податкового тягаря перейти набагато легше, ніж навіть повернутись до раніше чинної його величини, не говорячи вже про його подальше посилення.

Тобто буд-які заходи в податковій політиці у напрямі збільшення податкового навантаження, чи то шляхом запровадження нового податку, чи то у результаті збільшення функціонуючого платежу, в демократичному суспільстві не можуть бути реалізовані без згоди платників податків. Це аксіома, яку необхідно враховувати по відношенню до суб'єктів господарювання кожного виду діяльності, організаційно-правової форми, галузі, у тому числі і сільськогосподарської.

Ще більше зазначені заходи не будуть сприйняті тоді, коли з метою зниження податкового тягаря на одному із етапів розвитку податкової системи вводиться податок, а на іншому – відбувається його скасування, що стає наслідком його збільшення. Власне, так і могло відбутись із єдиним податком в Україні вкінці 2010 р. і на початку 2011 р., коли обмежувалось його застосування, зокрема для юридичних осіб, які, як очікувалось, повинні були обирати загальну систему оподаткування з властивим їй вищим податковим навантаженням.

Тут доцільно зазначити, що незважаючи на наявні теоретичні вади з введенням ФСП і ЄП, на що звертали увагу вітчизняні дослідники, з їхнього поля зору випала ідея щодо можливого їх об'єднання у перспективі в один платіж, яка з 2015 року зреалізувалась у вітчизняній податковій системі на практиці. Можна гіпотетично допустити, що таке об'єднання важко було б перед-

бачити і самим фізіократам, як розробникам теорії єдиного податку, який, на думку їхнього представника Франсуа Кене (1694 – 1774), повинен сплачуватись з одного лише джерела, зокрема додаткової вартості («чистого продукту»), що створюється лише у сільському господарстві як сфері матеріального виробництва.

Головною перевагою такого підходу є те, що об'єднання платежів у єдиний податок цілком можливе, але лише тоді, коли у них загальне джерело сплати, на чому якраз і наголошували фізіократи, або, на нашу думку, якщо вони мають спільний об'єкт оподаткування. За інших умов матимемо лише спотворений податок. До того ж, з технічним зменшенням податкового навантаження, що, безумовно, важливо з практичної точки зору платника податку, але така умова дотримується не завжди, оскільки деколи супроводжується і його збільшенням, як це сталося для трьох баденських сіл у великому герцогстві Баден, коли маркграфом Карлом-Фрідріхом була здійснена спроба практично реалізувати податкову новачку фізіократів. Ідея «без втрати для селян» реалізовувалась в сільському господарстві і в нашій державі у далекому 1922 році (більш детально див. [1, с. 181-182]), що насправді призвело лише до збільшення податкового тягара.

Тому нинішнє об'єднання ФСП і ЄП зі спільною назвою останнього, як місцевого податку, що стало наслідком податкової реформи 2014 року, спрямованої на зменшення кількості податків і зборів з 22-х до 9-ти за рахунок їхнього реформування і трансформування задля радикального покращення адміністрування та системи сплати, на чому наголошував у той час прем'єр-міністр Арсеній Яценюк [2], також не може сприйматись однозначно. Адже на практиці відбулось насправді не зменшення платежів, а їхнє «маскування». Так з внесенням змін до статті 9 ПК України [3] у податковій системі держави встановлювалось справляння семи загальнодержавних податків і зборів, серед яких і рентна плата. Однак до складу останньої, відповідно до пункту 251.1 статті 251 розділу IX ПК України, відносяться ще шість платежів, які до реформування вважались окремими зборами, наведеними у переліку тієї ж статті 9.

Аналогічне комбінування з 2015 року спостерігається і у місцевих податках, перелік яких визначений статтею 10 ПК Украї-

ни, хоча з наступних його статей розділу XII стає очевидно, що їх кількість є дещо більшою. У першу чергу це стосується податку на майно, який об'єднує в собі та складається з: а) податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; б) транспортного податку; в) плати за землю. І, як зазначено вище, другим місцевим податком є ЄП, до складу якого віднесено колишній ФСП.

Отож, із відміною з 20115 року фіксованого сільськогосподарського податку (Закон № 71-VIII від 28.12.2014 р. [3]), до суб'єктів спрощеної системи оподаткування віднесено і сільськогосподарських товаровиробників, з числа яких утворено четверту групу платників єдиного податку, які його сплачують замість ФСП з 1 січня 2015 року як платники окремої групи. Звісно, за власним вибором сільськогосподарське підприємство може знаходитись на загальній системі оподаткування.

Зазначимо, таке право у сільськогосподарських товаровиробників було і до введення ПК України. Тобто одні сільськогосподарські підприємства могли сплачувати ФСП, другі – ЄП, а треті – податки та збори за загальною системою оподаткування, якщо останні не дотримувались критеріїв і вимог, передбачених відповідними нормативно-правовими актами для першого і другого випадків.

Тож спрощена система оподаткування з 2015 року стала займати не лише важливе місце для суб'єктів малого підприємництва як складова державної політики підтримки їхнього розвитку, але й для сільгоспвиробників. Для останніх ПК України відведені окремі норми, що враховують специфіку сплати сільгоспвиробниками єдиного податку, який за обсягами став значно більшим, порівняно з ФСП. Так, за нашими підрахунками, при переході на єдиний податок у 2015 році коефіцієнт перевищення останнього над ФСП, нарахованого у 2014 році по сільгоспвиробниках Кам'янець-Подільського району, становив 15,2.

Причому тенденція до різкого збільшення нарахування єдиного податку по сільгоспвиробниках (як платниках ЄП четвертої групи) Кам'янець-Подільському району спостерігається і у 2016 році та знаходиться на рівні 173,0 %, порівняно з 2015 роком. Зауважимо, що коефіцієнт перевищення ЄП у 2016 року над ФСП,

що нараховувався сільгоспвиробниками цього ж району у 2014 році, також зріс, порівняно з 2015 роком і склав 26,3.

Таким чином з проведенням податкової реформи у 2014 році відбулось еkleктичне об'єднання ФСП із ЄП, що суперечить теорії фізіократів і сучасним науковим підходам у частині його сплати з різних джерел і об'єктів оподаткування. Вважаємо неогрунтованим різке зростання податкового тягаря для платників єдиного податку четвертої групи, оскільки у перспективі це може призвести до зменшення їхньої податкоспроможності та втрат бюджету, як це було перед запровадженням фіксованого сільськогосподарського податку.

Список використаних джерел

1. Синчак В. П. Система оподаткування у сільському господарстві України: теорія, методологія та практика: монографія / В. П. Синчак. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. – 476 с.
2. Яценюк анонсував скорочення кількості податків до 9-ти [Електронний ресурс]. – URL : <https://www.5.ua/ekonomika/yatsenyuk-anonsuvav-skorochennya-kilkosti-podatkov-do-9-ti-35368.html>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. – URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1393349346630133>.

Фугело Павліна

*к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування*

Турецька Ганна

*студентка магістратури,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН І НАЙБЛИЖЧІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з таких рівнів: